

ONTMOETEN doen we de vermaarde kerkhistoricus tijdens een seminarie in het Leuvense Kadoc, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving. Duffy geeft er een lezing waarin hij de visie van de huidige paus op de liturgie vernieuwing van de voorbije veertig jaar in historisch perspectief plaatst.

Dat niet iedereen even gelukkig is met de vernieuwingen in de Latijnse liturgie, is nog voorzichtig uitgedrukt. „Voor de enen,” aldus de historicus, „was de liturgische revolutie van de jaren 1960 en 1970 een noodzakelijke zij het wat laat-tijdige bevrijding van de Kerk uit verouderde schema's en uit een versteende, uitsluitend op Europa gerichte kerkleer. Zij zagen de vernieuwing tegelijk als een herontdekken van de pastorale mogelijkheden van de eucharistie. Anderen bestempelden haar als de grootste culturele en religieuze catastrofe, verantwoordelijk voor de leegloop van de kerken.” Duffy rekent de huidige paus, „die inzake liturgie het pausschap van Paulus VI meermaals negatief beoordeelde”, tot die laatste groep. „Voor Benedictus XVI faalde zijn voorganger jammerlijk in zijn opdracht de liturgische traditie van de Kerk te behoeden voor nieuwlichterij.”

Om Benedictus' bekommerningen over de huidige liturgie in hun context te kunnen plaatsen, moet je ze kaderen in de liturgische vernieuwing van de voorbije anderhalve eeuw. Het verlangen naar een beter verstaan van de liturgie en een intensere deelname van de leden, de wortels dus van de vernieuwing, situeert Duffy in het midden van de negentiende eeuw. Zo kreeg het werk van Prosper Guéranger, de abt van Solesmes, al snel navolging in België en Duitsland.

Maar ook de pausen gingen spoedig zich ermee inlaten. Met een pauselijk schrijven gaf Pius X in 1903 de vernieuwingsbeweging een belangrijke impuls. Hij stimuleerde het gregoriaans als kerkmuziek en hield een pleidooi voor „de actieve deelname van de gelovigen in de heilige Mysteries”. Pius X drong ook aan op een herhaaldelijk, zelfs dagelijks communiceren voor leken, hij verlaagde gevoelig de leeftijd voor de eerste communie voor kinderen en hij hervormde het breviergebed.

De volgende halve eeuw zou de liturgische beweging een snelle ontwikkeling en een brede verspreiding kennen, en daarin speelde de Belgische benedictijn dom Lambert Beauduin een vooraanstaande rol. De leiders van de beweging stelden zich volgens Duffy, in tegenstelling tot abt Guéranger, niet langer tevreden met commentaar op de antieke liturgische boeken. „Zij wilden een nieuwe vorm van lekendeelname ontwikkelen, onder meer door gezongen missen en dialoogmissen, waarin de gelovigen konden antwoorden. Zij stuurden aan op vereenvoudiging en voerden nieuwe vormen in zoals het celebreren gericht naar het volk. Daarvoor baseerden ze zich op historisch onderzoek van oude liturgische teksten.”

Pausen en liturgie in de twintigste eeuw en vandaag

Toon Osaer

De impact van het Tweede Vaticaans Concilie werd voor de gelovigen ongetwijfeld het meest zichtbaar in de liturgie vernieuwing. Geen donderslag bij heldere hemel nochtans. De aanpassing was jarenlang voorbereid. Wie speelde welke rol in dit hele proces? Eamon Duffy, Brits kerkhistoricus en professor in Cambridge, gidst ons kundig en gedocumenteerd door de voorbije eeuw.

Het altaar gedraaid

Eamon Duffy stipt Romano Guardini aan als één van de markante figuren. Als studentenpastor vereenvoudigde hij zijn kapel ingrijpend. Hij installeerde een altaar naar het westen gericht, waarrond hij samen met zijn studenten eucharistie vierde. Daarin zongen ze zowel Duitse als Latijnse hymnen en de Schriftlezingen waren in het Duits.

„Het was in die vernieuwende context dat Pius XII in 1947 zijn encycliek *Mystici corporis* publiceerde. Die bevestigde enerzijds de doelstellingen van de liturgische vernieuwing, veroordeelde tegelijk niet-geoorloofde experimenten. Pius XII legde de nadruk sterk op de centrale rol van de paus in het behoeden van de kerkelijke liturgie. Dat was zijn unieke verantwoordelijkheid.”

Congressen van liturgen zouden in de komende jaren de liturgische beweging blijven stimuleren. De twee centrale thema's ble-

ven: lekendeelname en vernieuwing van de liturgie. Voor de verdere ontwikkeling van de beweging was mgr. Annibale Bugnini erg belangrijk. Hij was secretaris van de commissie voor liturgische hervormingen, ingesteld door Pius XII. Mgr. Bugnini was ook de gangmaker van de meeste bijeenkomsten van liturgiedeskundigen en de grote man van de uitvoering van de liturgische vernieuwingen van het Tweede Vaticaans Concilie.

Curiecoup

Over het conciliedocument *Sacrosantum concilium*, en wat er uit voortkwam, zegt Duffy: „Hoe men er ook over denkt, men kan niet ontkennen dat ze in hun goedbedoelde voorschriften toch getuigen van enige esthetische en antropologische naïviteit. Vandaar de grote achterdocht in Ro-

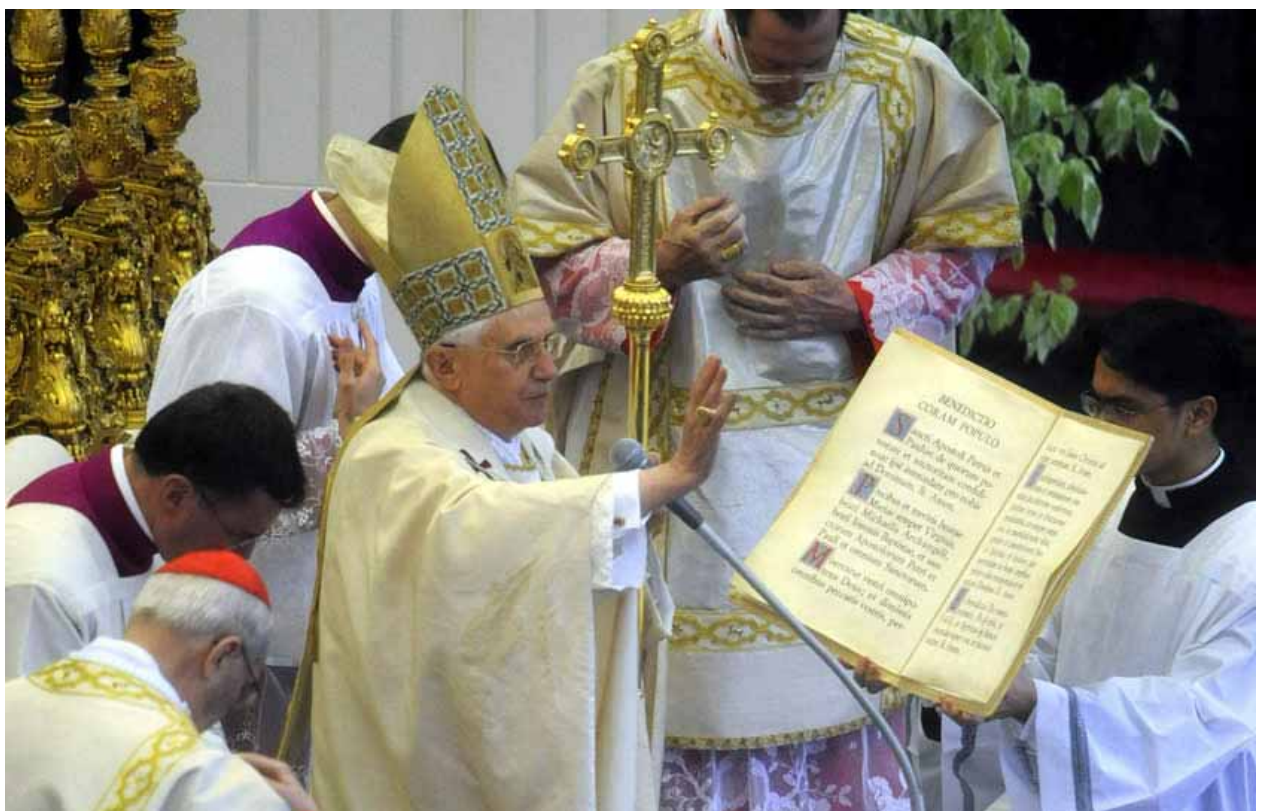
me, in het bijzonder bij de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst. Er was een persoonlijke tussenkomst van Paulus VI nodig om de 'curiecoup' ongedaan te maken, waarbij kardinaal Lercaro en mgr. Bugnini waren opzijgezet. Zij werden nu respectievelijk voorzitter en secretaris van de raad die de invoering van de conciliebesluiten met betrekking tot de liturgie moest doorvoeren.”

Volgens Duffy kunnen we pas nu beginnen in te schatten welke veranderingen hadden. Hij wijst erop hoe voor de huidige paus „de nadruk op de actieve participatie, verstaan als een deelname in verschillende onderdelen van de liturgie, dodelijk is voor ware eredienst. Te veel woorden, te grote 'theatraliteit', te veel improvisatie en spontaneïteit, te grote toegankelijkheid en triviale muziek - dat alles vervreemt ons van de ware eredienst en van het mysterie dat

we in de eucharistie vieren, namelijk Christus' zelfgave op het kruis.”

Benedictus XVI is zich anderzijds wel bewust van het gevaar voor liturgische vermoeidheid bij de gelovigen. „Daarom waarschuwt hij voor aanhoudend veranderen. Zelfs veranderingen om terug aan te knopen bij meer traditionele vormen kunnen dodelijk zijn. Voor hem gaat het in de liturgie wezenlijk om stabiliteit en openheid op de eeuwigheid, niet om eindeloze vernieuwing of terugkeer naar het verleden.”

Belangstelling voor de kijk van liturgen uit de Lage Landen op de vernieuwingen na het Tweede Vaticaans Concilie? Dan biedt *Liturgie. Huldeboek voor Peter D'Haese O.P.* (Licap, Brussel, 2007, 240 blz., 19,50 euro, ISBN 978 90 6858 753 1) boeiende lectuur. Pater D'Haese was jarenlang de secretaris van de ICL.

Voor deze paus gaat het in de liturgie wezenlijk om stabiliteit en openheid op de eeuwigheid, niet om vernieuwing of terugkeer. © Belga